

Biotopkartering Mölndalsån för Västlänken i Göteborg

- underlag till naturmiljöutredning

Beställare:	Göteborgs Stad, Stadsbyggnadskontoret
Kontaktperson:	Emir Aganovic
Konsult:	Calluna AB
Projektledare:	Maria Thorell, maria.thorell@calluna.se
Kvalitetsgranskning:	Lisa Östlund Fält och Elisabeth Lundkvist
Rapporten bör citeras:	Sörensen, J. (2013). <i>Biotopkartering Mölndalsån för Västlänken i Göteborg - underlag till naturmiljöutredningen</i> . Calluna AB.
Foton:	© Calluna AB om inget annat anges. Jakob Sörensen.
Omslagsfoto:	Mölndalsån nära mynningen i Säveån.
Intern projektkod:	MTL0011
Handlingen färdigställd:	13 augusti 2013

Innehåll

Sammanfattning	3
Inledning	4
Resultat	5
Område nr 2, Söder om Partihandelsgatan	7
Område nr 3, Mot Riddaregatan/ E20	8
Område nr 4, Olskroksmotet	10
Område nr 5, Stampkyrkogården	12
Område nr 6, Smedmästare Karlssons gångbro	13
Område nr 7, Ullevi	15
Område nr 8, Liseberg	18

Sammanfattning

I samband med detaljplanearbetet för Västlänken har Stadsbyggnadskontoret på Göteborgs Stad beställt en förenklad biotopkartering av Mölndalsån av Calluna AB. Sträckan sträckte sig från utloppet i Säveån och upp till Liseberg i höjd med Sofierogatan. Totalt karterades 8 delområden med olika bredd och längd. Hela inventeringsområdet bär spår efter mänsklig påverkan. Den vanligaste typen av påverkan var nedskräpning. Ån går även i en 500 meter lång kulvert under Olskroksmotet, vilket påverkar åns naturvärden. Innan vattnet rinner in i kulverten går det genom ett galler som, när det är fullt av skräp, även fungerar som ett vandringshinder för fisk. En död ål (akut hotad art) påträffades nära gallret i augusti 2013. Ett antal broar över Mölndalsån påverkar habitatets naturlighet, liksom alla erosionsskydd i form av pålar, betongkajer och branta stensatta åbankar.

Men det finns dock stränder som ligger relativt nära kriterierna för ett naturligt utseende. Detta gäller främst vid utloppet till Säveån, samt vid den västra delen av sträckan mellan Ullevigatan och Örgrytevägen. Här finns det gott om lövträd som skuggar vattnet vilket är positivt för att hålla nere vattentemperaturen och gynna fisk och andra organismer. Det finns även mer naturliga strandkanter som inte är lika starkt ersonsskyddade. Sträckan mellan Ullevigatan och Örgrytevägen hyser även den starkt hotade undervattensväxten knölnate som i Göteborg har sitt starkaste fäste i landet. Vid ett eftersök som gjordes 17 maj 2013 kunde dock ingen knölnate hittas. Inte heller vid biotopkarteringen hittades den, men det innebär inte att den är försvunnen från platsen utan endast att den är svår att hitta och att vi kanske var för tidigt ute på säsongen. Knölnate har påträffats här senast 2006, 2010, 2011 och 2012 och hela denna åsträcka måste betraktas som en livsmiljö för arten.

Inledning

Detta är en sammanställning av en förenklad biotopkartering av Mölndalsån; från utloppet i Säveån till Lisebergområdet uppströms. Den är gjord som en del av de naturmiljöutredningar som Stadsbyggnadskontoret beställt av Calluna. Utredningarna utgör underlag till förslag till nya detaljplaner för spårtunnelområdet Västlänken. Ett syfte med detaljplanerna är bland annat att säkerställa naturvärden och korridoren som Västlänken rymmer inom berör flera naturvärden, bland annat limniska arter såsom knölnate (*Potamogeton trichoides*) och vandrande fiskar. Knölnate är en starkt hotad undervattensväxt som i Göteborg har sitt starkaste fäste i Sverige. Biotopkarteringen syftar till att ge en översikt av vilka värdefulla naturliga strukturer som finns i ån längs den aktuella sträckan.

Karteringen ägde rum den 22 maj 2013 och utgick från NaturvårdsverketsHandledning för miljöövervakning fältprotokollet "Lokalbeskrivning". I fält låg fokus på att identifiera naturvärden i och längs ån och förekomsten av naturliga stränder utmed sträckan. I övrigt noterades lokaluppgifter som exempelvis bredd på vattendrag och vattenhastighet. Vidare undersöktes beskuggning, krontäckning i närmiljön för ett område på ca 0- 30 m från strandkanten samt strandmiljön inom ett område på ca 0-5 m från strandkanten. Även mänsklig påverkan noterades.

Resultat

Västlänken MTL0011 Biotopkartering Mölndalsån

Figur 1. Karta över område nr 1, 2 och 3 tillhörande biotopkartering av Mölndalsån.

Område nr 1, Gullbergsmotet

Sträcka nr 1 går från Mölndalsåns utlopp i Säveån i norr till den första kulverten under Partihandelsgatan i söder (se figur 1). Kulverten i söder har förstärkningskanter som fortsätter ut i vattnet (se foton nedan). Vattendragets bredd varierar mellan 15-20 m och blir betydligt bredare vid utloppet i Säveån. Det inventerade området är ungefär 200x60 kvm stort. Vid inventeringstillfället var vattennivån medelhög och vattenhastigheten låg. Det förekom begränsat (> 5 %) med övervattensväxter i form av vass och starr, samt flytbladsväxter i form av näckrosor. Närmiljön (0-30 m) består främst av gräsytor samt lövskog, vilka är belägna nära stranden på båda sidorna. Strandmiljön (0-5 m) domineras av lövskog med arter som lönn, ask och björk. Vidare förekommer fin sten (2-10 cm) till fina block (20-40 cm) utmed stora delar av strandkanten. Det finns gräs och buskar.

Stränderna på båda sidor om ån bedöms som relativt naturliga med fin sten till fina block, samt med vegetation ända ner till vattenlinjen. Själva vattendraget är beskuggat till > 50% och har en krontäckning av nära 50 %. Området påverkas troligen av nedskräpning.

Foton område nr 1 tillhörande biotopkartering av Mölndalsån.

Område nr 2, Söder om Partihandelsgatan

Sträckan går mellan kulverten under Partihandelsgatan i norr fram till den första tågbron i söder (se figur 1). Kulverten, som är cirka 80 meter lång, har förstärkningskanter som fortsätter ut i vattnet (se foton nedan). Det inventerade området är ungefär 90x50 kvm stort. Vattennivån var medelhög och vattenhastigheten var låg vid inventeringstillfället. Vattendragets bredd låg relativt jämnt kring 20 m. Det förekommer begränsat (> 5 %) med övervattensväxter i form av vass, samt flytbladsväxter i form av näckrosor. Närmiljön består främst av gräsytor samt lövskog, belägna nära stranden på båda sidorna. Strandmiljön domineras av lövskog med flera arter som lönn, pil, asp och björk. Vidare förekommer fin sten (2-10 cm) till fina block (20-40 cm) utmed stora delar av strandkanten. Det finns gräs och buskar.

Stränderna på båda sidorna bedöms som mindre naturliga på grund av de förstärkta vallarna (översvämningsskydd för Tingstadstunneln). Däremot har vattendraget en relativt naturlig meandering. Det förekommer sten och mindre block ner i vattnet och vegetationen går ända fram till vattenlinjen. Själva vattendraget är beskuggat till nästan 50 % och har en krontäckning till mellan 20-30 %. Området påverkas troligtvis minimalt av nedskräpning. Ett antal dagvattenbrunnar finns utmed vallarna.

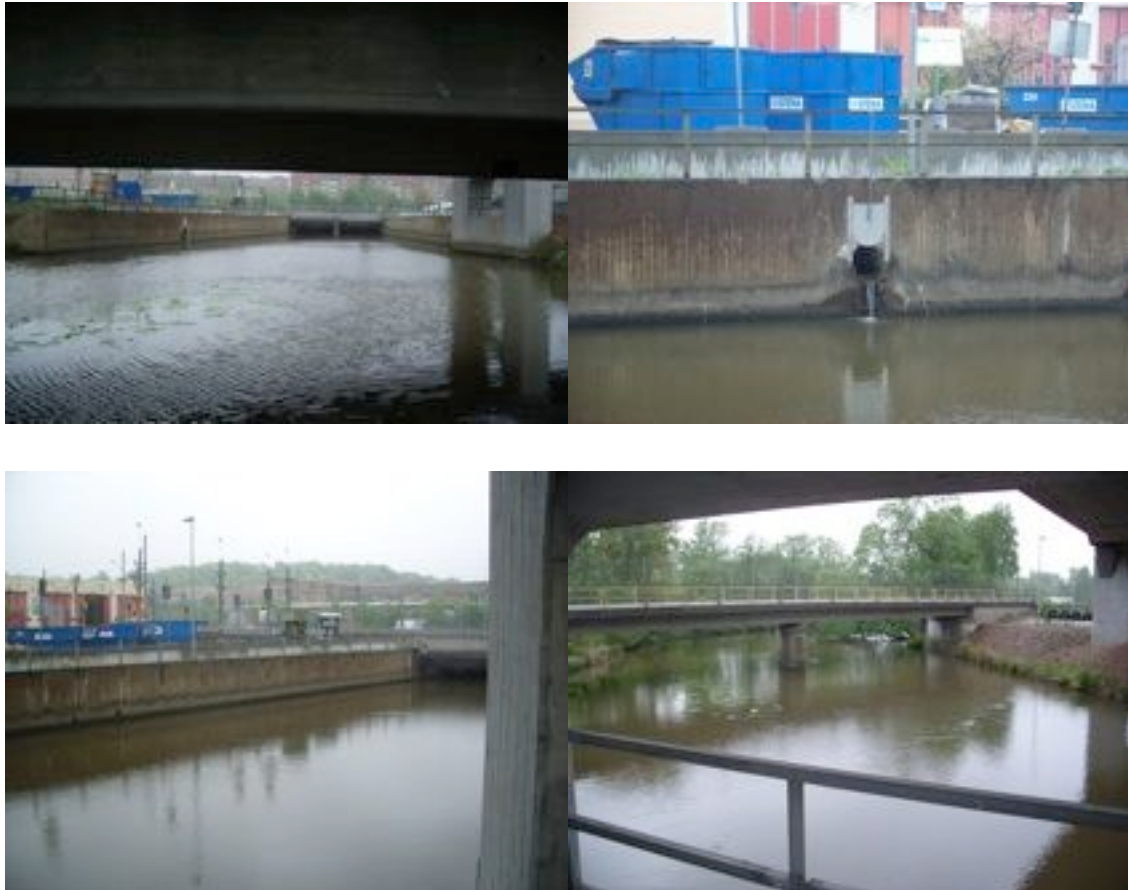

Foton område nr 2 tillhörande biotopkartering av Mölndalsån.

Område nr 3, Mot Riddaregatan/E20

Sträckan går mellan första tågbron i norr till kulverten under Riddaregatan/E20 i söder (se figur 1). Det inventerade området är ungefär 70x40 kvm stort. Vattennivån var medelhög och vattenhastigheten var vid inventeringstillfället låg. Vattendragets bredd låg relativt jämnt, kring 18 m. Det finns en medelförekomst (5-50 %) av flytbladsväxter, i form av näckrosor. Närmiljön består främst av artificiell mark, som väg och asfalterade upplagsplatser på båda sidorna om ån. Strandmiljön domineras av betongkajer på båda sidorna, förutom längst i norr där strandmiljön består av vall med grov sten (10-20 cm).

Stränderna på båda sidorna bedöms som onaturliga på grund av kajerna och de förstärkta vallarna. Det förekommer grov sten ner till vattnet i den norra delen av området, men strandlinjen är helt utan vegetation. Själva vattendraget är enbart beskuggat vid järnvägsbron och krontäckningen vid vattendraget är obefintlig. Området påverkas troligen av dagvattentillförsel (se foton nedan).

Foton område nr 3 tillhörande biotopkartering av Mölndalsån.

Västlänken MTL0011 Biotopkartering Mölndalsån

Figur 2. Område nr 4 och 5 tillhörande biotopkartering av Mölndalsån.

Område nr 4, Olskroksmotet

Sträckan går mellan kulverten under Olskroksmotet i norr till Ahlströmergatan i söder (se figur 2). Kulverten, som är cirka 500 meter lång och därmed utgör ett spridningshinder för fisk och andra organismer, har förstärkningskanter som fortsätter ut i vattnet (se foton nedan). Där vattnet rinner in i kulverten finns ett galler med breda spjälor som samlar upp skräp. Vid inventeringstillfället var det så mycket skräp vid gallret att det fungerade som ett definitivt vandringshinder för fisk och den 9 augusti 2013 låg det en död ål (akut hotad) på ett betongfundament här. Det inventerade området är ungefär 350x30 kvm stort. Vattennivån var medelhög och vattenhastigheten låg vid inventeringstillfället. Det finns en kombinerad bil- och gångbro samt ytterligare en gångbro längs med sträckan. Vattendragets bredd låg jämnt kring 10 m. Det förekommer inga övervattensväxter, flytbladsväxter eller andra synliga växter i vattnet. Närmiljön består främst av gräsytor samt lövträd, belägna nära stranden på båda sidorna. På östra sidan finns en gång- och cykelbana och västra sidan domineras av bilväg samt parkering. Inom strandmiljön finns lövträd med flera arter som bl a lönn, pil, ask och björk. Gräsytor finns framförallt på den östra sidan av stranden. Här finns även uppbyggda rastplatser, som sträcker sig ändå ner till strandkanten (se foton nedan).

Foton från område nr 4 tillhörande biotopkartering av Mölndalsån.

Stränderna på båda sidorna bedöms som mindre naturliga på grund av erosionsskydd av pålar och betongplattor. En mindre sträcka i norr består av en mer naturlig strandmiljö. Själva vattendraget är beskuggat till ca 20-30 % och har en krontäckning på ca 20-30 %. Området påverkas troligtvis av dagvatten och ett antal dagvattenrör mynnar vid vattnet.

Område nr 5, Stampkyrkogården

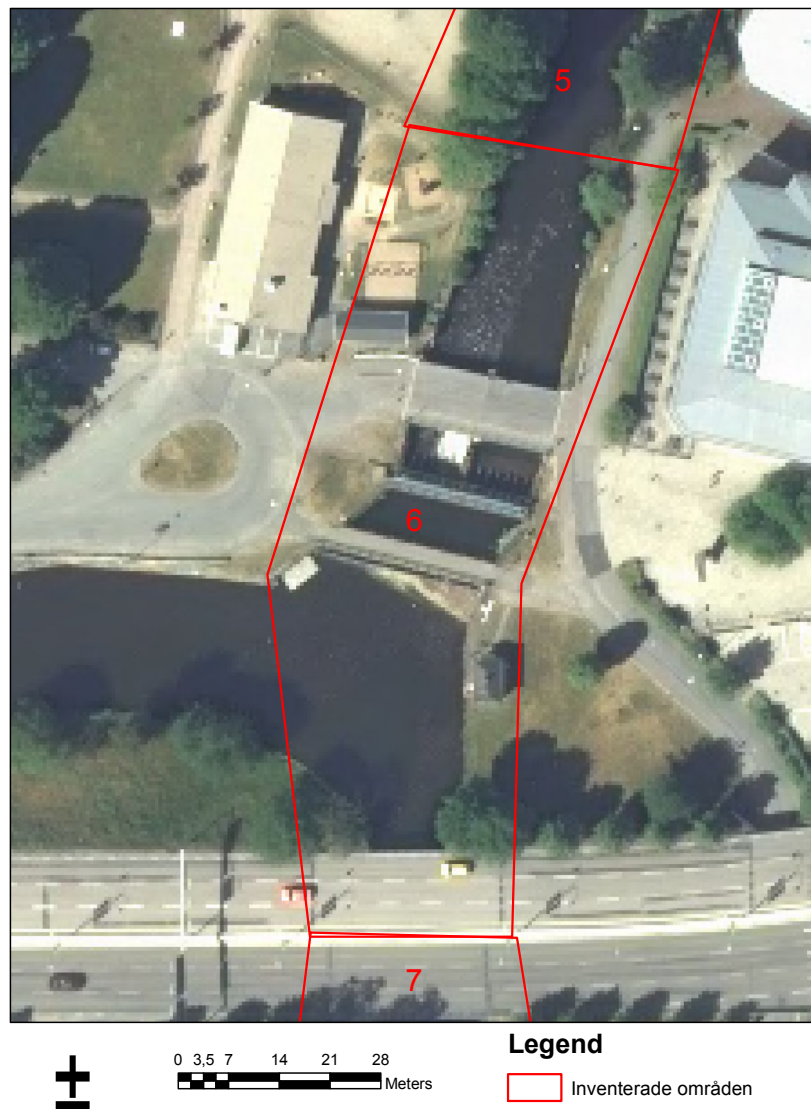
Sträckan går mellan Ahlströmergatan i norr och förskolan vid Baldersplatsen i söder (se figur 2). Det inventerade området är ungefär 230x30 kvm stort. Vattennivån var medelhög och vattenhastigheten låg vid inventeringstillfället. Vattenhastigheten ökade dock vid gränsen mot söder. Vattendragets bredd låg jämnt kring 10 m. Det förekom inga övervattensväxter, flytbladsväxter eller andra synliga växter i vattnet vid inventeringstillfället. På båda sidor om vattendraget finns gräsytor samt lövträd nära strandkanten. Strandmiljön domineras av lövträd med flera arter som lönn, pil, al och björk. Gräsytor finns främst på den östra sidan. Det förekommer mycket begränsat med buskar. På östra sidan finns en gång- och cykelbana. Den västra sidan omfattas av en vall med lövträd samt en del av en kyrkogård.

Stränderna på båda sidorna bedöms som mindre naturliga på grund av erosionsskydd av pålar och betongplattor. En del ställen på västra sidan har ändå påverkats av vattenflödet och skydd har eroderats bort. Här kan det finnas små utrymmen för mindre organismer. Själva vattendraget är väl beskuggat (> 50 %) och har en krontäckning på > 50 %.

Foton område nr 5 tillhörande biotopkartering av Mölndalsån.

Västlänken MTL0011 Biotopkartering Mölndalsån

Figur 3. Område nr 6.

Område nr 6, Smedmästare Karlssons gångbro

Sträckan går mellan förskolan vid Baldersplatsen i norr till kulverten under Ullevigatan i söder (se fig 3). Det inventerade området är ungefär 90x30 kvm stort. Vattennivån var medelhög och vattenhastigheten bedömdes som låg till forsande vid inventeringstillfället. Vattendragets bredd låg relativt jämnt kring 10 m. Kanalen Fattighusån ansluter här till Mölndalsån så att flödet har två vägar att gå (bifurkation). Det förekom inga övervattensväxter, flytbladsväxter eller andra synliga växter i vattnet vid inventeringstillfället, men knölnate har rapporterats härifrån. Det var för tidigt på säsongen för att knölnate skulle synas på vattenytan. Strandmiljön domineras av gräsytor och erosionsskydd samt äldre dämningssystem, vilka delvis är uppbyggda av granitsten. Vidare förekommer mindre lövträd som buskar, dock i begränsad mängd.

Närmiljön består främst av artificiell mark som väg, gångbana och gångbro. Vid besöket pågick förstärkning vid kanalen (se foton nedan). I augusti 2013 pågår arbete med en fiskväg och en ny bro, men vid inventeringstillfället utgjorde dämningen ett vandringshinder för fisk och andra organismer.

Stränderna på båda sidorna bedöms som mindre naturliga, på grund av befintliga skydd samt restaureringsarbetena. Själva vattendraget är lite beskuggat ($> 5\%$) och har en krontäckning på $> 5\%$. Däremot har dämningen troligtvis en positiv effekt på vattnet, genom att det syresätts. De äldre delarna av dämningssystemet under vattnet kan vara lämpliga levnadsmiljöer för mindre vattenorganismer.

Foton område nr 6 tillhörande biotopkartering av Mölndalsån.

Område nr 7, Ullevi

Västlänken MTL0011 Biotopkartering Mölndalsån

Figur 4. Område nr 7 tillhörande biotopkartering av Mölndalsån.

Området ligger mellan Ullevigatan i norr och kulverten under Örgrytevägen i söder (se figur 4.). Det finns två kombinerade bil- och gångbroar samt en gångbro längs med sträckan. Vattendragets bredd varierar och ligger kring ca 15 m. Det inventerade området är ungefär 1100x40 kvm stort. Vattennivån var medelhög och vattenhastigheten var vid inventeringstillfället låg. Det förekom begränsat med övervattensväxter i form av svärdsiljor (> 5 %), samt flytbladsväxter i form av näckrosor (> 5 %). Sedan 1990 har knölnate påträffats på flera olika lokaler längs denna sträcka under 13 olika år (Artportalen). Ingen knölnate påträffades här vid biotopkarteringen eller vid ett noggrannare eftersök längs sträckan av Håkan Sandsten, Calluna den 17 maj 2013.

Närmiljön består av en kaj och en bilväg på den östra sidan. Den västra sidan domineras främst av gräsytor och lövträd samt en närliggande cykelbana. Strandmiljön på den västra sidan domineras av lövskog med flera arter som al, pil, lönn och björk. Det finns död ved i form av högstubbar, av främst al. Vidare syns flera av trädens rötter i vattnet. Stranden är onaturligt påverkad, då det mellan Valhallabron och Örgrytevägen förekommer erosionsskydd.

Stränderna på västra sidan fram till Valhallabron och delvis därefter, bedöms som naturliga med hänvisning till rötter i vattnet, varierat substrat samt dess utformning. Troligtvis gynnar dessa stränder flera intressanta organismer, framförallt knölnate, och

Foton område nr 7 tillhörande biotopkartering av Mölndalsån.

tillsammans med närmiljön bedöms denna sidan av området att vara av stort bevarandevärde. Själva vattendraget är beskuggat till 20-30 % och har en krontäckning med nästan 50 %. Därtill skall tilläggas att beskuggning och krontäckning förekommer på de stränder som bedöms som naturliga. Områdets östra strand består av en kaj främst gjord av granitblock, där rummen mellan stenarna kan skapa gömställen och mikrohabitat för mindre organismer. Området påverkas troligtvis i liten grad av dagvatten.

*Område nr 8, Liseberg***Västlänken MTL0011
Biotopkartering Mölndalsån**

Figur 5. Område nr 8 tillhörande biotopkartering av Mölndalsån.

Sträckan går mellan kulverten (ca 20 meter lång) under Örgrytevägen i norr fram till hägnet vid Lisebergsområdet i söder (se fig 5). Det inventerade området är ungefär 140x30 kvm stort. Vattennivån var medelhög och vattenhastigheten var låg vid inventeringstillfället. Det finns en kombinerad bil- och gångbro samt ytterligare en gångbro längs med sträckan. Vattendragets bredd ligger jämnt kring 12 m. Det förekom begränsat (> 5 %) med övervattensväxter i form av svärdsiljor, men inga flytbladsväxter eller andra synliga växter fanns i vattnet vid inventeringstillfället.

Foton område nr 8 tillhörande biotopkartering av Mölndalsån.

Knölnate är inte rapporterad från detta område i Artportalen och ingen fanns heller vid besöket 17 maj 2013. Närmiljön består främst av gräsytor samt lövträd. Dessa finns inom en zon av 20 m, på båda sidor av ån, från strandkanten fram till kulverten vid Örgrytevägen. En bilväg samt en klunga med träd finns närmast vattendraget på den östra sidan. Lisebergsområdet tar vid på den västra sidan och dominerar hela strandlinjen (se foton nedan). Strandmiljön domineras av lövträd med flera arter som björk, al och ek. Gräsytor dominerar främst i den norra delen. På den östra sidan förekommer en kortare sträcka med ett område som håller på att erodera. I övrigt finns det mycket, framför allt av pålade, erosionsskydd. Foton område nr 8 tillhörande biotopkartering av Mölndalsån.

Stränderna på båda sidorna bedöms som mindre naturliga på grund av de pålade erosionsskydden, samt Lisebergsområdets närhet till strandlinjen. En kortare sträcka i öster bedöms som mer naturlig, men är utan större värde. Själva vattendraget är beskuggat till 20-30 % och har en krontäckning på 20-30 %. Området påverkas troligen av dagvatten främst från Liseberg.

*Calluna är landets ledande naturmiljökonsult
med idén att visa hur vi kan säkra funktionen
av våra ekosystem i framtiden.*

*Vi är din naturliga partner vid samhällsplanering,
Exploatering, miljöövervakning och naturvård.*

Calluna AB

Linköpings Slott 582 28 Linköping
www.calluna.se, info@calluna.se
Telefon: 013-12 25 75. Fax: 013-12 65 95